

Рецензія

на дисертацію Логінової Аліни Олексіївни на тему: «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю

13.00.02 Теорія і методика навчання (географія),

галузь знань 014 Середня освіта

Актуальність дослідження «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії», зумовлена завданнями, що постали перед природничою освітньою галуззю у зв'язку із реформуванням системи освіти в Україні, упровадженням Концепції Нової української школи. Ідеться про формування в учнів цілісного уявлення про науку як сферу людської діяльності, спрямованої на пізнання й поглиблення знань про світ, наукового світогляду учнів, розвиток їхньої допитливості й творчого мислення, мотивацію до дослідництва. Ознайомлення з науковою спадщиною видатних учених має значний дидактичний потенціал для розв'язування цих завдань. Водночас аналіз літературних джерел, шкільної практики засвідчують наявність прогалин у доборі змісту наукової спадщини вчених, що висвітлюється в курсах географії, та необхідність методичного опрацювання цього змісту з позицій компетентнісного підходу в освіті. Актуальності дослідженню додає значення наукової спадщини для формування ціннісного складника природничо-наукової компетентності, шанобливого ставлення до творців вітчизняної науки і їхніх здобутків. У час небачених випробувань, що випали на долю нашої країни і кожного громадянина, звернення до історичної наукової спадщини має слугувати вихованню патріотизму, громадянської відповідальності здобувачів освіти, вселяти оптимізм і переконаність у нашій перемозі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію Логінової А. О. виконано в руслі дослідження, виконаного відділом навчання географії та економіки Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України з проблеми «Методичні засади реалізації інтегрованого змісту навчання географії та економіки в гімназії і ліцеї» (номер державної реєстрації 0121U100254). Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (Протокол № 14 від 08.10.2018).

Наукова новизна дослідження. Дисертанткою проаналізовано значний за обсягом теоретичний матеріал з теми дослідження, обґрунтовано й дібрано зміст наукової спадщини вчених, розроблено методику його використання й доведено її педагогічну доцільність. Результати дослідження можна характеризувати як такі, що містять наукову новизну і мають практичне значення. Зокрема, це теоретичний доробок: вперше науково обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено модель методики вивчення наукової спадщини вчених у курсах географії в закладах загальної середньої освіти; з'ясовано психолого-педагогічні умови ефективної реалізації зазначеної моделі; визначено принципи та критерії добору наукової спадщини у зміст шкільної географічної освіти; визначено і схарактеризовано рівні

сформованості вмінь учнів аналізувати наукову спадщину; обґрунтовано оптимальні форми, прийоми, види навчальної діяльності під час роботи з науковою спадщиною.

Подальшого розвитку набуло використання компетентнісного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів у географічній освіті.

Дослідженням уточнено тлумачення поняття наукової спадщини, його інтерпретовано для шкільної освіти.

Практичне значення дослідження. Висновки і пропозиції, обґрунтовані в дисертаційній роботі, становлять значний практичний інтерес. Передусім це стосується методики навчання географії, розробленої на основі теоретичної моделі, з використанням наукової спадщини вчених. Методикою передбачено організацію пізнавальної діяльності на уроках географії, у процесі позакласних екскурсійних заходів, створенні шкільного музею як позаурочного освітнього простору – усі ці розробки й інші методичні знахідки (на зразок авторської технології роботи з картографічними джерелами) можуть використовуватись учителями у щоденній роботі, студентами педагогічних вишів у підготовці до майбутньої діяльності, методистами різних рівнів у післядипломній педагогічній освіті. Корисним для дослідників у галузі методики стане розроблений дисертанткою алгоритм добору наукової спадщини вчених для вивчення на уроках з різних начальних предметів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їхня достовірність засвідчується методологією і логікою дослідження: проаналізовано теорію і досвід використання наукової спадщини в навчанні географії у вітчизняній та зарубіжній школі; розкрито сутність наукової спадщини й запропоновано авторське тлумачення цього поняття; теоретично обґрунтовано й реалізовано в експериментальному навчанні методику формування знань про доробок видатних учених. Репрезентативна джерельна база, її коректний аналіз, обґрунтованість теоретичної моделі й методичних рекомендацій свідчать про відповідність здобутих результатів поставленим завданням і досягнення мети дослідження. Результати педагогічного експерименту, якісний і кількісний аналіз їх підтверджують педагогічну доцільність запропонованої методичної моделі й розробленої на її основі методики навчання географії.

Характеристика основних положень роботи. Дисертація логічно структурована згідно з метою і завданням дослідження, у ній дотримано вимог до наукової роботи. Дисертацію викладено українською мовою на 276 сторінках (основна частина – на 187 сторінках, додатки на 38 сторінках), ілюстровано 12 таблицями та 11 рисунками. Джерельна база налічує 245 найменувань, серед них 40 іншомовних.

Теоретичний аналіз джерел містить адекватні висновки; аналізом шкільної практики охоплено значну кількість країн, що дає змогу робити обґрунтовані порівняння. Методичні матеріали, представлені в дисертації, науково виважені й можуть бути використані у практиці навчання географії.

Експериментальне випробування методичної моделі проведено згідно з вимогами до педагогічного експерименту: визначено етапи та їхні завдання, підготовлено експериментальні матеріали, використано різні види контролю, відстежено динаміку рівнів навчальних досягнень учнів.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, що опубліковані автором. Публікації. Результати дисертаційної праці висвітлено у 23 публікаціях (15 – одноосібних та 8 – у співавторстві), з них 4 – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 – у науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку.

Наукові положення, викладені в дисертації, етапи дослідження, висновки з належною повнотою висвітлено в публікаціях дисертантки. Методичні розробки авторки апробовано на конференціях різного рівня: 10 міжнародних, 8 всеукраїнських, а також обговорено на засіданнях відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України.

Постановкою актуальної методичної проблеми, її аналізом, розробленням способів розв'язування, організацією педагогічного експерименту, формулюванням висновків Логінова А. О. підтверджує свою зрілість як науковця-дослідника. Здобуті наукові результати свідчать про виконання завдань і досягнення мети дослідження.

Зауваження та побажання

1. У пропонованій моделі методики принципи системності й наочності передують принципам науковості й історизму, з чим важко погодитись, зокрема, коли це стосується добору матеріалу з наукової спадщини вчених.

2. У загальних висновках не виокремлено розроблення моделі як теоретичного надбання дослідження і одного з його завдань.

Висновок

Дисертація Логінової Аліни Олексіївни «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії» на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 13.00.02 Теорія і методика навчання (географія), 014 Середня освіта» є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що за науково-теоретичним рівнем, новизною постановки й розв'язування проблеми, практичним значенням відповідає вимогам пунктів "Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023 та № 507 від 03.05.2024) і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта.

Рецензент

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти
Інституту педагогіки НАПН України

ПОРУЧНИЙ ПІСЬМОВИЙ
СТВЕРДЖУЮ

Завідуючий відділом кадрів
Інституту педагогіки НАПН України

Л. Величко

Л.Величко

Вот (Величко)